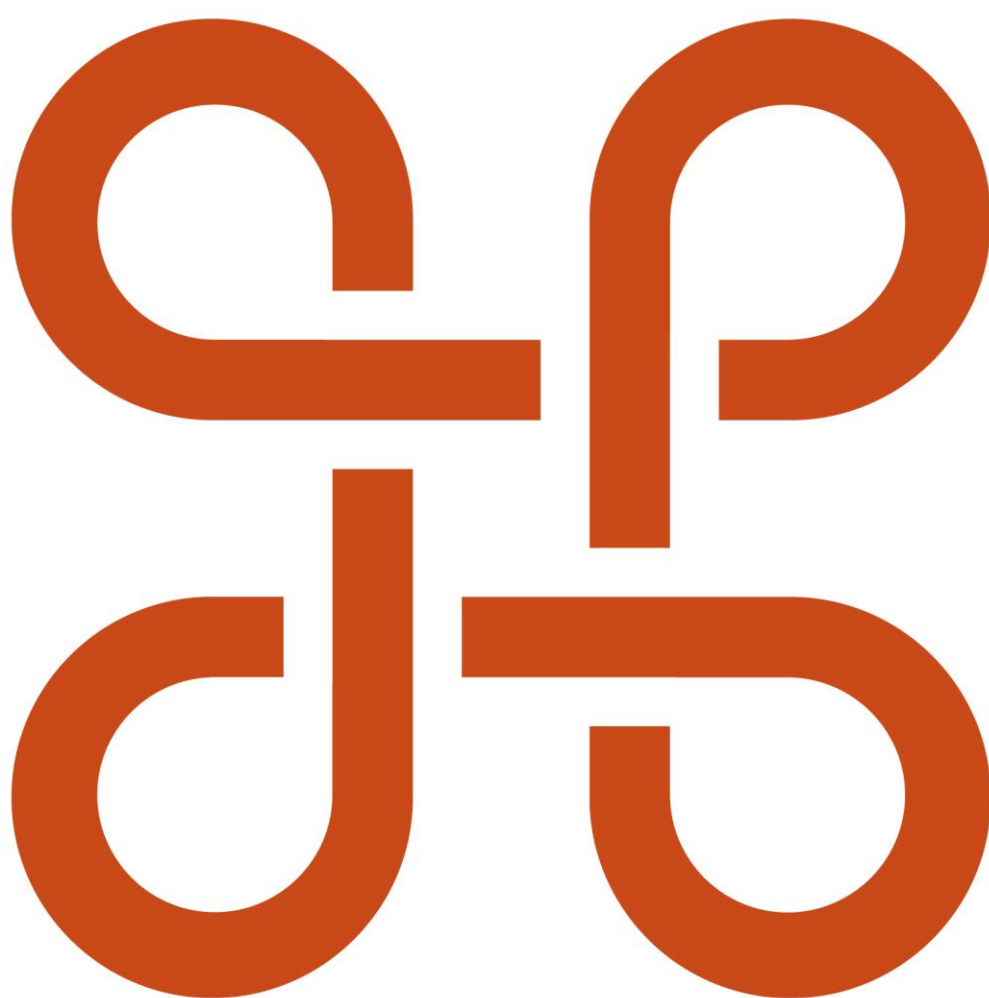

Riksantikvarieämbetets arbete med klimatanpassning 2021

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Riksantikvarieämbetet
Box 114
621 22 Visby
Tel 08-5191 80 00
www.raa.se
registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2022
Riksantikvarieämbetets arbete med klimatanpassning 2021 Dnr. 2021-633
Upphovsrätt, där inget annat anges,
enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
1. Inledning.....	6
1.1 Förordning (2018:1428).....	6
1.2 Regeringens mål och de tio principerna.....	7
1.3 Klimatförändringar i Sverige och framtida risker	8
1.4 Riksantikvarieämbetets ansvarsområde	9
1.5 Lagar och författningar som styr Riksantikvarieämbetets arbete med klimatanpassning.....	9
2. Klimat- och sårbarhetsanalys	10
2.1 Risker	10
2.1.1 Risker i egen verksamhet.....	11
3. Anpassningsbehov	12
4. Handlingsplan	13
5. Myndighetsmål.....	14
5.1 Effektmål	14
5.1.1 Måluppföljning för effektmål 1	15
5.1.2 Måluppföljning för effektmål 2	15
5.1.3 Måluppföljning för effektmål 3	16
5.1.4 Måluppföljning för effektmål 4	16
5.1.5 Måluppföljning för effektmål 5	17
6. Förvaltning av kulturmiljöer och statliga byggnadsminnen	18
7. Upphandling.....	18
8. Bilagor	18

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet omfattas av förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete. Varje år redovisar Riksantikvarieämbetet sitt klimatanpassningsarbete till Statens meteorologiska institut, SMHI som i sin tur gör en sammanfattande analys av alla Förordningsmyndigheternas klimatanpassningsarbete och skickar en årlig rapport till regeringen.

Under december 2020 genomförde Riksantikvarieämbetet en workshop kring klimat- och sårbarhetsanalys med syftet både att förankra arbetet med klimatanpassning och för att så brett som möjligt på myndigheten fånga upp vad olika avdelningar bedömer att det finns för risker och påverkan av klimatförändringarna på kulturarvet samt på myndighetens verksamhet.

De övergripande målen för Riksantikvarieämbetets arbete med klimatanpassning är att:

- kulturarvet tas till vara i samhällsutvecklingen när det gäller att begränsa risker, minska sårbarheten och anpassa Sverige till ett förändrat klimat.
- Riksantikvarieämbetet tillför ett historiskt perspektiv på hållbar samhällsutveckling genom att synliggöra kulturarvet och dess betydelse

Riksantikvarieämbete har under året genomfört flertalet åtgärder som bidrar till myndighetens mål, bland annat

- Myndigheten arrangerade Forum för klimat och kulturarv som i år genomfördes digitalt och temat var konsekvenserna av temperaturökning, med särskilt fokus på kulturarvet i norra Sverige.
- I Riksantikvarieämbetets utlysning av forsknings- och utvecklingsmedel för finansiering 2022 kunde pengar sökas för projekt med tema "kulturarv och klimat" och inom detta tilldelades fem projekt medel om totalt nästan 4 miljoner.
- Information och exempel på hur man kan arbeta med klimatanpassning av kulturarv har tagits fram och publicerats på Riksantikvarieämbetets webb under 2021, bland annat en sammanställning av metoder för klimat- och sårbarhetsbedömningar samt regionala analyser av klimatpåverkan på kulturarv.

- En ny indikator, om förvaltning av kulturmiljöer och statliga byggnadsminnen, har tagits fram tillsammans med SMHI som också är en fråga till andra myndigheter i deras redovisning av klimatanpassningsarbetet.
- Kulturvärden kan gå förlorade i samband med ombyggnadsprocesser därför arbetar Riksantikvarieämbetet kontinuerligt med att varje år ta fram och att implementera standarder för kulturvård, för samlingsförvaltning, bebyggelse och fornlämningar.

1. Inledning

Riksantikvarieämbetet omfattas av förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete.

Varje år redovisar Riksantikvarieämbetet sitt klimatanpassningsarbete enligt Förordningen (2018:1428) till Statens meteorologiska institut, SMHI, utifrån ett fastställt formulär i deras redovisningsverktyg som heter KLIRA.

Detta dokument är en överskådlig sammanställning av myndighetens hela klimatanpassningsarbete, dvs även av sådant som inte behöver redovisas till SMHI.

1.1 Förordning (2018:1428)

Förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete trädde i kraft 1 januari 2019. Riksantikvarieämbetet ska enligt denna förordning

- Ta fram en klimat- och sårbarhetsanalys som utreder klimatförändringars påverkan på myndighetens verksamhet (§6)
- ta fram mål för myndighetens arbete med klimatanpassning som ska bidra till att regeringen når sina mål för klimatanpassningen och vara mätbara om det är praktiskt möjligt (§8)
- ta fram mål för klimatanpassning av statlig egendom som myndigheten förvaltar eller underhåller (§8)
- ha en handlingsplan (som uppdateras minst vart femte år) för arbetet med att nå målen. Av handlingsplanen ska det framgå vilka resurser, tillvägagångssätt, tidsramar och ansvarsfördelning som gäller för arbetet (§10)
- dokumentera, följa upp och redovisa arbetet med att följa handlingsplanen och nå myndighetsmålen (§10)
- ta hänsyn till klimatanpassning i myndighetens upphandlingar i den mån det är möjligt (§11)
- årligen redovisa arbetet på det sätt som Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) bestämmer. Redovisningen ska lämnas till SMHI i samband med myndighetens årsredovisning med en kopia till kulturdepartementet (§12)

1.2 Regeringens mål och de tio principerna

Regeringens mål för klimatanpassning framgår av prop. 2017/18:163 s.62.

”Regeringens mål för samhällets anpassning till ett förändrat klimat är att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatiförändringar genom att minska sårbarheter och ta tillvara möjligheter. Målsättningarna om klimatanpassning i Parisavtalet och Agenda 2030 med de globala målen för hållbar utveckling ska också uppnås.

Målen bör beaktas i politik, strategier och planering på nationell nivå och integreras i ordinarie verksamhet och ansvar. Ytterligare behov av mål eller förtydliganden av regeringens mål för klimatanpassning för olika politikområden, sektorer eller identifierade sårbarheter bör analyseras.”

Regeringen har också angett vilka principer som ska vägleda myndigheters arbete:

- 1) **Hållbar utveckling.**
Arbetet ska bidra till att skapa ett hållbart samhälle för nutida och framtida generationer
- 2) **Ömsesidigt stödjande**
Åtgärder för utsläppsminskning och klimatanpassning bör samordnas och det ena ska inte motverka det andra
- 3) **Vetenskaplig grund**
Arbetet ska grunda sig på den senaste forskningen t.ex. IPCC
- 4) **Försiktighetsprincipen**
Kunskapsbrist får inte leda till avvaktan
- 5) **Integrering av klimatanpassningsåtgärder**
I alla verksamhet, i strategier och verksamhetsplanering.
- 6) **Flexibilitet**
undvika inlåsning i system eller arbetssätt.
- 7) **Hantering av osäkerhet.**
Vid bedömning av framtida klimatiförändringar bör flera olika scenarier beaktas.
- 8) **Hantering av risk**
På riksintressen, samhällsviktig verksamhet eller infrastruktur och bebyggelse bör anpassningsåtgärder ta höjd för att händelser med mycket låg sannolikhet kan inträffa.
- 9) **Tidsperspektiv.**
Utgå från det specifika objektets livslängd
- 10) **Transparens**
Det ska vara tydligt vilka klimatscenarier, risker och tidsperspektiv som myndigheten arbetar efter.

1.3 Klimatförändringar i Sverige och framtida risker

Enligt SMHI:s uppdatering av det klimatvetenskapliga kunskapsläget (SMHI, Klimatologi nr 9, 2014) anges att klimatförändringarna i Sverige innebär att temperaturen stiger, att nederbörden ökar, att det blir kortare säsong med snö och is samt att havsytan fortsätter stiga i södra delen av landet. »Nyckelriskerna» som tas upp och i olika grad förknippas med framtida klimatförändringar globalt är:

- Risk för dödsfall, skador, ohälsa eller försämrade möjligheter till försörjning i låglänta kustområden och små öriken, orsakat av stormar, översvämningar och havsnivåhöjning.
- Risk för allvarlig ohälsa och störd försörjning för stora urbana befolkningar, orsakat av översvämning i inlandet
- Risk för extremväder som leder till att infrastruktur och kritiska tjänster såsom elektricitet, vattenförsörjning, sjukvård och akuttjänster inte fungerar.
- Risk för mortalitet och morbiditet under perioder av extrem hetta, speciellt för sårbara urbana befolkningar och för dem som arbetar utomhus i rurala områden.
- Risk för osäker livsmedelsförsörjning och för att livsmedelssystem upphör att fungera, orsakat av uppvärmning, torka, översvämning, variationer i nederbörd och extrem nederbörd, speciellt för fattiga befolkningar i urbana och rurala miljöer
- Risk för förlust av rural försörjning och inkomst på grund av otillräcklig tillgång till dricksvatten och till vatten för bevattning. Reducerad jordbruks-produktion
- Risk för förlust av marina och kustekosystem, biodiversitet och de ekosystem-tjänster och funktioner som de tillhandahåller för försörjning vid kusten, speciellt för fiskesamhällen i tropikerna och i Arktis.
- Risk för förlust av terrestra och akvatiska ekosystem i inlandet, biodiversitet och de ekosystemtjänster och funktioner som de tillhandahåller för försörjning

1.4 Riksantikvarieämbetets ansvarsområde

Riksantikvarieämbetet ansvarar för frågor om kulturarvet och i första hand kulturlandskap, kulturmiljöer, kulturföremål och museer. Detta arbete handlar bland annat om att vägleda om hur kulturarvet kan förvaltas, bevaras och skyddas på bästa sätt.

Klimatanpassning av kulturarv innebär att förhålla sig till och planera för de nya förutsättningar klimatförändringarna för med sig för att undvika eller begränsa skador. Kulturarv kan skadas av plötsliga händelser, såsom översvämning, ras, skred och brand, men också av långsammare förändringar, såsom högre fuktbelastning, vilket kan leda till att nedbrytningen av material påskyndas.

Riksantikvarieämbetets långsiktiga vision är att alla tänker i tid. I den visionen ingår att i samarbete med andra aktörer verka för en hållbar samhällsutveckling, ur ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart perspektiv. Genom att synliggöra kulturarvet och dess betydelse tillför Riksantikvarieämbetet ett viktigt perspektiv på hållbarhetsmålen.

1.5 Lagar och författningar som styr Riksantikvarieämbetets arbete med klimatanpassning

Riksantikvarieämbetet har identifierat författningar som styr myndighetens klimatanpassningsarbete som till exempel 2 kap. 17 § kulturmiljölagen (1988:950). Riksantikvarieämbetet får genom fyndfördelning överlåta statens rätt till ett museum som åtar sig att förvalta det i framtiden på ett tillfredsställande sätt.

Under 2022 kommer Riksantikvarieämbetet fortsätta att arbeta med kartläggning av lagrum som berör myndighetens klimatanpassningsarbete.

2. Klimat- och sårbarhetsanalys

Enligt förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassning ska Riksantikvarieämbetet ha en klimat- och sårbarhetsanalys där myndigheten har identifierat klimatförändringens påverkan inom sitt ansvarsområde och inom ramen för sitt uppdrag.

Riksantikvarieämbetet genomförde en första myndighetsgemensam klimat- och sårbarhetsanalys i december 2020 med syfte både att förankra arbetet med klimatanpassning samt att så brett som möjligt på myndigheten fånga risker och påverkan av klimatförändringarna.

Risk och sårbarhetsanalysen ska genomföras för alla aspekter av Riksantikvarieämbetets verksamhetsområden och dessa ska sedan utmytna i åtgärder i Riksantikvarieämbetets handlingsplan för klimatanpassning.

2.1 Risker

De risker som klimat- och sårbarhetsanalysen visade är viktigast att hanteras inom kulturmiljöområdet är

Ras, skred och erosion

1. som hotar bebyggelse och byggnader

Det finns byggnader med kulturvärden samt museer, magasin och arkiv med samlingar inom geografiska riskområden för ras, skred och erosion, där det kan leda till skador och förlorade kulturvärden

2. som hotar kulturmiljöer

Det finns arkeologiska lämningar, byggnader med kulturvärden, museer och kulturlandskap i geografiska riskområden för ras, skred och erosion, där det kan leda till skador och förlorade kulturvärden.

Översvämningar

3. som hotar bebyggelse och byggnader

Det finns byggnader med kulturvärden samt museer, magasin och arkiv med samlingar i geografiska riskområden för översvämningar, där det kan leda till skador och förlorade kulturvärden.

4. som hotar kulturmiljöer

Det finns arkeologiska lämningar, byggnader med kulturvärden, museer och kulturlandskap i geografiska riskområden för översvämningar, där det kan leda till skador och förlorade kulturvärden.

Höga temperaturer

5. **som hotar betesdjur som upprätthåller kulturlandskap**
Norra Sverige påverkas mest av höga temperaturer, vilket kan leda till negativa effekter på bland annat rennäringen och fåbodkulturen, vilka båda upprätthåller kulturlandskapet och bibehåller en positiv albedoeffekt.
6. **som ger ökad brandrisk och påverkar kulturmiljöer**
Höga temperaturer kan öka förekomsten av stora eller många samtidigt förkommande bränder, det kan leda till att kulturvärden blir förvanskade eller går helt förlorade.

Ökad förekomst av skadegörare, sjukdomar och invasiva främmande arter

7. **Risk för skadedjur och biologisk påväxt.**
Skadedjur och biologisk påväxt orsakar skador i byggnader, museer, arkiv och magasin samt i samlingar som förvaras där. Mildare, blötare vintrar ger mer påväxt på byggnader vilket påskyndar byggmaterialens vittring/åldrande.
8. **Risk för invasiva arter i kulturlandskapet**
Invasiva arter i kulturlandskapet försvårar möjligheterna att bevara kulturlandskap och det biologiska kulturarvet

Marksättningar

9. **Ökade skador på bebyggelse och byggnadskonstruktioner pga. marksättningar.** Det finns risk för fler marksättningar i geografiska områden som tidigare inte varit drabbade. Risk finns för att kulturvärden går förlorade både av marksättningarna i sig, men också av de följande åtgärderna som görs för att förhindra effekten av dem

2.1.1 Risker i egen verksamhet

Riksantikvarieämbetet har genomfört åtgärder för att förhindra översvämning i myndighetens arkiv i Stockholm. Det har gällt åtgärder såsom inrättning av trösklar och fler dräneringspunkter. När det gäller extrem påverkan på de lokaler som myndigheten hyr i Stockholm och Visby med anledning av klimatförändringarna avser myndigheten att begära att fastighetsägaren utreder dessa risker och hur de påverkar möjligheten för hyresavtal på lång sikt vid en förnyad hyresavtalsförhandling.

Riksantikvarieämbetet har säkerställt att myndigheten klarar två timmars strömavbrott. Vid förnyad elupphandling bör myndigheten begära en utredning från elbolagen hur de avser att hantera klimatförändringarna.

3. Anpassningsbehov

Riksantikvarieämbetet har identifierat två anpassningsbehov i samhället som redovisas nedan med vilka åtgärder som behöver komma till stånd.

1. Förebyggande förvaltning, riskhantering och regelbundet underhåll inom kulturarvssektorn

Riksantikvarieämbetet ser att genom att arbeta mer metodiskt med förebyggande förvaltning istället för reaktiv så har man större chans att bevara och skydda kulturvärden. Reaktiv fastighetsförvaltning blir ofta dyrare än förebyggande arbete och ger alltid stor risk för att kulturhistoriska värden går förlorade eftersom man då sällan har tid att förankra arbetsmetoder och materialval hos flera yrkeskompetenser.

Arbetet behöver komma till stånd inom 5 år med sektorn för bebyggelse och byggnader genom samverkan med bland annat Boverket, Fortifikationsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Statens fastighetsverk, Statens jordbruksverk, Sveriges geologiska undersökningar, Tillväxtverket och Statens geotekniska institut.

Åtgärden behöver främja att byggnader med kulturvärden, kulturlandskap och historiska samlingar bevaras, är motståndskraftiga och anpassas till ett klimat i förändring. Det bidrar även till att uppnå de nationella kulturpolitiska målen (propositionen 2009/10:3 Tid för kultur) samt de nationella kulturmiljömålen (propositionen 2012/13:96 Kulturmiljöns mångfald).

Inom miljömålssystemet bidrar åtgärden särskilt till miljömålen God bebyggd miljö, Storslagen fjällmiljö, Levande skogar, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård och Ett rikt odlingslandskap. I hållbarhetsmålen i Agenda 2030 bidrar åtgärden till mål 11; Hållbara städer och samhällen och särskilt till delmål 11.4; Skydda världens kultur- och naturarv.

Anpassningsåtgärden rör samtliga risker som identifierats i klimat- och sårbarhetsanalysen, se avsnitt 2.1 ovan.

2. Identifiering av kulturmiljöer i riskområden för ras, skred, erosion och översvämning

Arbetet behöver komma till stånd inom 5 år med sektorn för bebyggelse och byggnader genom samverkan med bland annat Boverket, Länsstyrelserna, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, Sametinget, Statens geotekniska institut, Statens fastighetsverk.

Åtgärden ska ge en bättre överblick över vilka kulturvärden som hotas av klimatförändringar, vilket är en förutsättning för att främja deras bevarande. På så sätt bidrar åtgärden till att uppnå de nationella kulturpolitiska målen (propositionen 2009/10:3 Tid för kultur) samt de nationella kulturmiljömålen (propositionen 2012/13:96 Kulturmiljöns mångfald).

Inom miljömålssystemet bidrar åtgärden till miljömålen God bebyggd miljö, Storslagen fjällmiljö, Levande skogar, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård samt Ett rikt odlingslandskap. I hållbarhetsmålen i Agenda 2030 bidrar åtgärden till mål 11; Hållbara städer och samhällen och särskilt till delmål 11.4; Skydda världens kultur- och naturarv.

Anpassningsåtgärden rör främst riskerna 1, 2, 3 och 4 som identifierats i klimat- och sårbarhetsanalysen, se avsnitt 2.1 ovan.

4. Handlingsplan

Riksantikvarieämbetets handlingsplan gäller för perioden 2019-2023. Den har reviderats och uppdateras under 2021 för att passa Riksantikvarieämbetets nya strategiska plan som tagits fram för perioden 2021-2024.

I handlingsplanen framgår tillvägagångssätt genom att handlingsplanen innehåller flera olika aktiviteter, vissa drivs i projektform, andra innebär arbete i nätverk med andra myndigheter och några delar ingår i myndighetens löpande arbete.

I och med att handlingsplanen är en del i myndighetens verksamhetsplanering, som något att förhålla sig till, finns förslag på att uppföljning sker vid varje tertiäl och årligen. Sedan, mot slutet av den period som handlingsplanen omfattar, planeras att utföra en större utvärdering.

Arbetet samordnas internt i en arbetsgrupp med deltagare från flera av myndighetens avdelningar som träffas för avstämning varje månad.

5. Myndighetsmål

De övergripande målen för Riksantikvarieämbetets arbete med klimatanpassning är att:

- kulturarvet tas till vara i samhällsutvecklingen när det gäller att begränsa risker, minska sårbarheten och anpassa Sverige till ett förändrat klimat.
- Riksantikvarieämbetet tillför ett historiskt perspektiv på hållbar samhällsutveckling genom att synliggöra kulturarvet och dess betydelse

Nedan redovisas myndighetens effektmål, som är mer specifika, för att tydligare koppla till hur dessa hänger ihop med åtgärder och resultat av klimat- och sårbarhetsanalysen.

5.1 Effektmål

Riksantikvarieämbetet har fem effektmål. Efter handlingsplanens genomförande 2023 ska följande vara uppnått, de är

1. "Kulturarv i ett förändrat klimat – handlingsplan för klimatanpassning 2019–2023", har gett relevanta myndigheters kulturmiljöarbete ett perspektiv på kulturarv i ett förändrat klimat.
2. I de styrmedel Riksantikvarieämbetet förfogar över finns perspektiv på kulturarv i ett förändrat klimat.
3. Riksantikvarieämbetets forsknings- och utvecklingsprogram har lett till ett utökat kunskapsfält om klimatförändringarnas påverkan på kulturarv och metoder för klimatanpassning.
4. Riksantikvarieämbetet säkerställer att kunskapsunderlag om klimatanpassning av kulturarv är tillgängliga, uppdaterade och relevanta.
5. Riksantikvarieämbetet har en nationell överblick över kunskapsläget för klimatförändringarnas konsekvenser för kulturarvet.

Effektmålen rör samtliga risker som identifierats i klimat- och sårbarhetsanalysen, se avsnitt 2.ovan. Slutgiltig uppföljning av målen kommer ske inför nästa handlingsplansperiod.

5.1.1 Måluppföljning för effektmål 1

- *Effektmål 1 - "Kulturarv i ett förändrat klimat – handlingsplan för klimatanpassning 2019–2023", har gett relevanta myndigheters kulturmiljöarbete ett perspektiv på kulturarv i ett förändrat klimat.*

Ingår i Riksantikvarieämbetets målbild Hållbar samhällsbyggnad – Samhällsbyggnadsaktörerna ser kulturmiljön som en tillgång.

Forum för klimat och kulturarv är en återkommande åtgärd som når ut till andra myndigheter. Forum genomfördes i år digitalt och temat var konsekvenserna av temperaturökning, med särskilt fokus på kulturarvet i norra Sverige. Konferensen, som sändes från Frösön, arrangerades av Riksantikvarieämbetet i samarbete med Stiftelsen Gaaltje, Jamtli och Länsstyrelsen i Jämtland och lockade drygt 100 deltagare.

Forumet vänder sig främst till yrkesverksamma inom kulturmiljö, klimatanpassning, samhällsplanering, bygglov och beredskapssamordning på myndigheter, länsstyrelser, kommuner och i privat sektor, men även förvaltare av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och landskap.

Genom att fortsätta delta i SMHI:s myndighetsnätverk för klimatanpassning (MNKA) och delta i de workshops/ seminarier och arbetsgrupper som SMHI och andra myndigheter anordnar eller initierar, kan Riksantikvarieämbetet föra in kulturarvsperspektivet till 51 myndigheter och Sveriges Kommuner och Regioner när de arbetar med klimatanpassning.

5.1.2 Måluppföljning för effektmål 2

- *Effektmål 2 - I de styrmedel Riksantikvarieämbetet förfogar över finns perspektiv på kulturarv i ett förändrat klimat.*

Ingår i Riksantikvarieämbetets målbild Väl använda styrmedel – Styrmedel och arbetssätt stärker kulturarvets position i samhällsutvecklingen.

Inom miljömålsuppföljningen har arbetet med nästa fördjupade utvärdering av miljö kvalitetsmålen, FU23, inletts. Arbetet leds av Naturvårdsverket i samverkan med uppföljningsansvariga myndigheter.

En del i arbetet med den fördjupade utvärderingen är ett projekt om förvaltning av kulturmiljöer i ett förändrat klimat. Projektet ska undersöka klimatförändringarnas påverkan på kulturmiljön och dess förvaltning genom att utgå från fyra olika exempel som inträffat de senaste åren.

Inom den europeiska standardiseringskommittén CEN/TC 346 pågår ett omfattande arbete med att utveckla standarder för bevarande och förvaltning av kulturarv. Arbetet sträcker sig över flera områden, som bevarande av byggnader, hantering av konst- och museiföremål samt arbetsprocesser kring beslutsfattande, upphandling, terminologi och dokumentation. Arbetet bidrar också till målen i Agenda 2030 och ingår i myndighetens plan för klimatanpassning.

5.1.3 Måluppföljning för effektmål 3

- *Effektmål 3 - Riksantikvarieämbetets forsknings- och utvecklingsprogram har lett till ett utökat kunskapsfält om klimatförändringarnas påverkan på kulturarv och metoder för klimatanpassning.*

Ingår i Riksantikvarieämbetets målbild Väl använda styrmedel – Styrmedel och arbetssätt stärker kulturarvets position i samhällsutvecklingen.

I Riksantikvarieämbetets utlysning av forskning- och utvecklingsmedel för kommande år (2022) var ett av två teman *kulturarv och klimat* som syftar till att främja arbetet med klimatanpassning av kulturarvet och kulturarv som resurs för ekologisk hållbar utveckling. Myndigheten önskade få in ansökningar från forskning- och utvecklingsprojekt som skulle handla om metoder för kunskap för klimatomställningen och krisberedskap för långsiktigt hållbar förvaltning och skydd.

Av totalt 18 projekt som beviljades forskning- och utvecklingsbidrag som fördelats var 5 projekt inom temat kulturarv och klimat. Totalt fick de fem projekten dela på 3,9 miljoner kronor.

Flera medarbetare hos Riksantikvarieämbetet har också deltagit i andra myndigheters forsknings- och utvecklingsprojekt kring klimatanpassning och har därmed spritt kunskap om kulturhistoriska värden. Myndigheten har till exempel deltagit i SEA-RIMS, i Hållbar och etisk anpassning till stigande havsnivåer och i Kulturmiljöer utmed väg.

5.1.4 Måluppföljning för effektmål 4

- *Effektmål 4 - Riksantikvarieämbetet säkerställer att kunskapsunderlag om klimatanpassning av kulturarv är tillgängliga, uppdaterade och relevanta*

Ingår i Riksantikvarieämbetets målbild Kulturarvet i informationssamhället – Kulturarvsinformation är angelägen, används och gör skillnad i samhället

Information och exempel på hur man kan arbeta med klimatanpassning av kulturarv har tagits fram och publicerats på Riksantikvarieämbetets

webbsida under 2021, en sammanställning av metoder för klimat- och sårbarhetsbedömningar samt regionala analyser av klimatpåverkan på kulturarv.

Under året togs "Insektsnyckel" fram inom samlingsförvaltning som ett verktyg för att identifiera skadedjur i samlingar. Båda dessa kunskapsspridande åtgärder bygger på behov som identifierats i kulturarvssektorn. Arbetet med utveckling av exempelsamling fortsätter under 2022

Riksantikvarieämbetet håller löpande inlägg på andras seminarier, för studenter och deltar i olika referensgrupper och arbetsgrupper på temat kulturarv i ett förändrat klimat, både nationellt och internationellt.

5.1.5 Måluppföljning för effektmål 5

- *Effektmål 5 - Riksantikvarieämbetet har en nationell överblick över kunskapsläget för klimatförändringarnas konsekvenser för kulturarvet.*

Ingår i Riksantikvarieämbetets målbild Utvecklat kulturarvsarbete – Landets kulturarvsaktörer är starkare tillsammans.

En inledande uppföljning av länens arbete med klimat och kulturarv gjordes under 2021, vilket gett en generell överblick över länens klimathandlingsplaner och hur och om de integrerar kulturmiljöer i sitt klimatanpassningsarbete. Samma övergripande uppföljning gjordes för de län som omfattas av översvämningdirektivet. Resultatet av det här arbetet kommer användas som underlag för utveckling av styrmedel, i myndighetssamverkan och informationsinsatser.

Under 2021 har Kulturdepartementet utsett Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelsen i Uppsala län att representera Sverige i arbetsgruppen *Strengthening Cultural Heritage Resilience for Climate Change*, en prioriterad insats i EU-kommissionens handlingsplan för kulturarv. Arbetsgruppen ska fokusera på klimatåtgärder för att bevara och skydda kulturarv, men också bygga resiliens.

6. Förvaltning av kulturmiljöer och statliga byggnadsminnen

Enligt förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete har de myndigheter som förordningen omfattar skyldighet att inom sitt ansvarsområde och inom ramen för sitt uppdrag initiera, stödja och utvärdera arbetet med klimatanpassning. Om en myndighet förvaltar eller underhåller statlig egendom ska myndigheten också anpassa den verksamheten till ett förändrat klimat.

Riksantikvarieämbetet ansvarar för tillsynen av de statliga byggnadsminnena enligt förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen. Myndigheten håller regelbundet möten med de myndigheter som förvaltar och brukar statliga byggnadsminnen. Ett samverkansmöte under 2021 hade tema klimatanpassning.

SMHI och Riksantikvarieämbetet har tillsammans arbetat fram en indikator för att undersöka antalet byggnadsminnen som förvaltas av förordningsmyndighet som har skötsel- eller vård- och underhållsplaner som tar hänsyn till ett förändrat klimat.

I redovisningen av myndigheters klimatanpassningsarbetet för 2021 till SMHI finns för första gången en fråga om myndigheten förvaltar någon kulturmiljö eller byggnadsminne och hur arbetet går. Riksantikvarieämbetet kommer med hjälp av de svaren kunna se hur det står till med klimatanpassningen av dessa och redovisa helheten till SMHI samt planera förbättringsarbetet framöver i samverkan med respektive myndighet.

7. Upphandling

Under 2021 har Riksantikvarieämbetet ställt miljökrav utifrån Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier där det varit möjligt. Under 2022 kommer myndigheten i samverkan med de andra myndigheter som är nämnda i Förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete, att se över rutiner för att hantera frågor kring klimatanpassning och begränsning av utsläpp i samband med upphandlingar.

8. Bilagor

1. Rapport till SMHI

